

ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ СТУДЕНТСТВА ЯК ОДНА З ПІДВАЛИН ДІЄВОСТІ МЕХАНІЗМУ ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СУСПІЛЬСТВІ

Сучасні реалії буття українського суспільства актуалізують проблему створення механізмів правової відповідальності. Їх функціонування є іманентним й атрибутивним чинником життєздатності громадянського суспільства, формування якого сьогодні постає на рівні мети нової національної ідеї українства.

Складність шляхів створення таких механізмів детермінує не тільки необхідність активної правотворчої діяльності. Громадянське суспільство, відзначене осягненням суспільних норм буття як атрибутивних і іманентних, потребує формування активної громадянської позиції індивіда на ґрунті їх інтеріоризації, визнання верховенства Закону. У контексті сучасної вітчизняної культури закон набуває статусу не тільки метакатегорії юридичної науки, а й статусу Закону як архетипу, який

посідає найвище місце в системі цінностей соціуму. Проте забезпечення дієвості механізмів правової відповідальності (в такому аксіологічному ракурсі осмислення) неможливе поза свідомим піднесенням Закону як визначальної цінності у системі ціннісних орієнтацій особистості.

З огляду на це особливою актуальністю сьогодні відзначено загальносоціальне завдання формування правової культури особистості як чинника побудування нового українського соціуму. Визначаючи рівень усвідомлення необхідності права в суспільстві, знання права, змісту власного правового статусу та рівень уміння користуватися правовим інструментарієм, закріпленим державою, правова культура особистості тісно пов'язана із вирішенням низки важливих особистісних та професійних завдань та є невід'ємною від проблеми визначення індивідом власної громадянської позиції.

Фундаментом такої громадянської позиції є моральна культура особистості, що її, перефразуючи вислів дослідників, можна визначити як систему перекладу одвічних цінностей спільноти в сьогодення, в буття людини, у зміст її життєдіяльності [див. 4, 14].

Такий аксіологічний «переклад» постає в нерозривному єднанні «доцентрових» і «відцентрових» начал. «Доцентрове» – культура моральної свідомості індивіда, репрезентуючи міру його моральної соціалізації, виявляється у ступені та мірі осягнення, засвоєння ним моральних норм, принципів, ідеалів, здатності до моральних суджень, до морального резонансу тощо. «Відцентрове», таке, що адекватно вписує індивіда у вир соціального буття – виявляється в практичній реалізації, власне здійсненні тих цінностей, що є визначальними для спільноти в цілому та індивіда зокрема.

Хрестоматійного значення набула думка щодо універсальності та всезагальності тріади базових цінностей – Істина – Добро – Краса та водночас їх варіативного інтерпретування, конкретного втілення в контексті різних історико-культурних епох і «світів» особистостей. Проте перманентний процес прилучення індивіда до наскрізних, стрижньових цінностей людства, у тому числі й таких, як Бог, Правда, Доля, Закон [4, 65], є складним і неоднозначним, оскільки постає як перманентна кореляція особистісного та суспільного, загальнолюдського модусів осягнення цих одвічних орієнтирів духовного буття людства. За умов сучасної соціокультурної ситуації, позначеної радикальним переглядом системи загальнолюдських цінностей та існуванням плюралістичної мозаїки особистісних аксіологічних ієрархій, цей процес значною мірою проблематизується.

Особливої актуальності проблема співвідношення особистісного та загальнолюдського, соціального варіантів аксіологічних ієрархій

набуває у контексті формування моральної культури юриста. Субкультура юристів, які репрезентують національну еліту, своїм необхідним підґрунтям має високий рівень осягнення та неухильного діяльнісного втілення закону, що слугує обов'язковим чинником дієвості механізмів правового регулювання в суспільстві. Притаманний їй високий рівень корпоративності, певна закритість, нормативність суджень, дотримання букви та духу закону, глибоко вкорінені відчуття істини і справедливості, осмислення власної значущості як представника держави є, безумовно, її вагомими ознаками. Покликана виконувати місію забезпечення верховенства закону, субкультура юристів підносить на вершину ціннісної ієрархії особистості такі сутнісні для української спільноти архетипи як Справедливість, Правда і Свобода.

Водночас субкультура юристів відзначена й такою специфічною ознакою, як осягнення неможливості абсолютного знищення негативних явищ у соціумі. Реалізуючись у тому числі й як забезпечення або обмеження атрибутивно значущих для людини благ – таких, як життя, свобода, особиста недоторканність, тощо, субкультура юриста містить у собі значну потенційну загрозу професійної деформації.

Як підстава для формування альтернативної системи цінностей, професійна деформація постає як чинник, деструктивний за своєю сутністю. За відсутності механізмів стримання та протистояння професійна деформація руйнує не тільки світ особистості. Її особлива негативна значущість полягає в тому, що вона руйнує осмислення Закону як однієї з вищих цінностей у соціумі, деформує правопорядок і правовідносини, ускладнює осмислення особистістю власного правового статусу.

Вагому роль у формуванні громадянської позиції, що унеможлиблює (суттєво зменшує) ризики професійної деформації відіграє опанування майбутнім фахівцем професійної етики, спрямованої на конкретизацію моральних аспектів професійної діяльності, розкриття сутності та специфіки моральної цінності певної професії, визначення їх моральної відповідальності перед суспільством.

Діяльнісне підґрунтя процесу формування громадянської позиції студента-юриста забезпечується його активною участю в соціальному житті. Йдеться не тільки про активність студентської молоді в набутті знань, а про активну спрямованість на практичне їх застосування – в юридичних клініках зокрема.

Проте апробація набутих знань за умов сьогодення – один із можливих шляхів соціальної активізації студентів. Специфічні риси субкультури юристів багаторазово актуалізують проблему формування морального резонансу, почуття емпатії, прилучення до одвічних духовних цінностей. Традиція патронату студентами дитячих будинків, зокрема,

яка багато років існує в Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого, свідчить про високий рівень осмислення соціальних і духовних проблем української спільноти, глибину гуманістичних настанов, які є запорукою формування громадянської позиції індивіда.

Українське суспільство сьогодні потребує формування нової генерації юристів – не тільки високопрофесійної, а й соціально активної, такої, що осягає свою діяльність як покликання, як моральний обов'язок.

Виховання такої генерації, яка своїми духовними імперативами визнає одвічні моральні цінності українства та громадянську активність, є нагальним завданням громадянського суспільства України, сутнісним чинником забезпечення дієвості механізмів правової відповідальності у суспільстві.

Список літератури: 1. Донченко О., Романенко Ю. Архетипи соціального життя і політика (Глибинні регулятиви психополітичного повсякдення). – К. : Либідь, 2001. – 334 с. 2. Еволюція етосу юриста в Україні (історичний та соціально-психологічний нарис) / В.О. Лозовой, В.О. Рум'янцев, Л.В. Анучина та ін.; за ред. В.О. Лозового та В.О. Рум'янцева. – Х. : Право, 2011. – 264 с. 3. Уманець О.В., Ценко М.Б. Етикет у просторі спілкування та професійній діяльності юриста. – Харків: Колегіум, 2011. – 148 с. 4. Культура України: тезаурус і персоналії / Л.В. Анучина, О.А. Стасевська, О.В. Уманець та ін.; за ред. Л.В. Анучиної, О.А. Стасевської, О.В. Уманець; наук. ред. В.О. Лозовой. – Х. : Право, 2014. – 276 с. 5. Кримський С.Б., Павленко Ю.В. Цивілізаційний розвиток людства. – К.: Вид-во «Фенікс», 2007. – 316 с. 6. Морфологія культури: тезаурус / За ред. проф. В.О. Лозового. – Х. : Право, 2007. – 384 с.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

**ДУХОВНО-МОРАЛЬНІСНІ ОСНОВИ
ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ
У ДОЛІ ЛЮДСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ**

Збірник наукових праць

За матеріалами
Міжнародної науково-практичної конференції
5–6 листопада 2014 року

У двох частинах

Частина 2

За редакцією доктора педагогічних наук, професора *Романовського О.Г.*,
кандидата психологічних наук, доцента *Панфілова Ю.І.*

Харків
НТУ «ХП»
2015

УДК 37.035:133.2

ББК 74.58

Д 85

Рецензенти:

О.А. Ігнатюк, доктор педагогічних наук, професор,

С.О. Заветний, доктор філософських наук, професор

Друкується за рішенням Вченої ради Національного технічного
університету «Харківський політехнічний інститут»
(протокол № 2 від 24.02.2015 р.)

Розглянуто питання ролі соціальної відповідальності та духовності управлінців у системі цінностей сучасного суспільства, розвитку технічного і соціального прогресу, а також психолого-педагогічні аспекти формування духовно-моральнісних основ і відповідальності національної гуманітарно-технічної еліти.

Адресовано науковим співробітникам, педагогам, аспірантам, усім тим, хто займається дослідженням педагогіки еліти та механізмів підвищення рівня професійної і соціальної відповідальності.

Духовно-моральнісні основи та відповідальність особистості
Д 85 у долі людської цивілізації: зб. наук. праць: за матер. Міжнарод.
наук.-практ. конф. 5–6 листопада 2014 р. – У 2 ч. : Ч. 2 / під ред.
О.Г. Романовського, Ю.І. Панфілова. – Харків: НТУ «ХПІ», 2015. – 432 с.

ISBN

Рассмотрены вопросы роли социальной ответственности и духовности управленцев в системе ценностей современного общества, развития технического и социального прогресса, а также психолого-педагогические аспекты формирования духовно-нравственных основ и ответственности национальной гуманитарно-технической элиты.

Адресовано научным сотрудникам, педагогам, аспирантам, всем тем, кто занимается исследованием педагогики элиты и механизмов повышения уровня профессиональной и социальной ответственности.

УДК 37.035:133.2

ББК 74.58

ISSN 2411-1082

© НТУ «ХПІ», 2015